

2023 év madara a barkóscinege

Az év madarának alkata, életmódja a cinegékre hasonlít, nem véletlenül cinege a magyar neve. A rendszertanban a verébalakúak rendjébe tartozó madarat a cinegefélék családjától elkülönítve, a barkóscinege-félék családjába sorolják. A családnak egy faja ismert, amelynek hatalmas az elterjedési területe, és ennek alig harmada esik Európára, míg a többi Ázsiában található.

Madarunk Európa nagyobb részén honos, de elterjedése szórványos, foltszerű, mivel ragaszkodik a nagy kiterjedésű nádasokhoz. Hazai elterjedése is szórványos, foltszerű, az élőhelyeinek mozaikos elterjedése miatt. Hazánkban a leggyakoribb a Fertő-tavon, a Balaton melletti nagyobb nádasokban, a Tisza-tavon, a Dunamenti-síkság és a Hortobágy megfelelő élőhelyein, valamint a Dél-Alföld halastavain.

A barkóscinege kistermetű, a verébrez hasonló méretű, zömök testű, selyempuha tollazatú, hosszú farkú madár, amely jellegzetességeiben az őzapóra emlékeztet. Testtömege 12–18 gramm. Dekoratív megjelenésű, különösen a hímek, amelyek feje hamuszürke. A csőr mellett, két oldalon a szentől kiinduló markáns, laza tollakból álló, széles, hegyesen végződő, fekete barkót visel, amit csak jobban kiemel a világos torok. Háta és hosszú, lépcsős felépítésű farka rozsdás fahéjszínű, az egyes tollak vége fehér. Alsó farkfedői tiszta feketék, a melle világos színű. Rövid, összecukott szárnyát fehér, fekete és rozsdás szalagok díszítik. Zömök csőre sárga, szeme élénk borostyánsárga, lába fekete színű. A tojók a hímekhez hasonlóak, de színezetük kevésbé feltűnő.

Fészkelése nagyon korán, gyakran már március közepén megkezdődik. A fészket a hím építi nádtorzsákra, nádszálak tövéhez, többnyire a vízszint közelébe. A fészkek alapját leginkább száraz nádlevelek és vékony nádszálak alkotják. A belsejét nádbuga finom, puha részeivel, alkalmanként apróbb tollakkal béleli ki. A mély fészekcsészébe a tojó 4–8 gömbölyű, fehér alapon barnásan foltozott tojást rak. A legtöbb tojást az első költéskor rakja, a tojásszám az újabb költések során csökken. Évente két, ritkábban három, kivételesen négy alkalommal is költethet. Gyakran költ több pár egymás közelében, laza telepeket alkotva.

A madárpár felváltva kotlik, a fiókák 11–12 napi kotlás után kelnek ki. Az ivadék gondozást a szülők megosztva végzik. A fiókák 12–13 napos kortól

kezdenek repülni. Ezt követően a szülők még néhány napig etetik fiókáikat. A kirepült fiatalok hamar önállóvá válnak, és fajtársaikkal kisebb-nagyobb csapatokba verődve kószálnak a nádasokban. A költési időszak augusztus közepén ér véget. A fiatalok ivarérettségük előtt, már néhány hetes korban párba állnak, és a párkapcsolat élethosszig tart. Ennek az az előnye, hogy már kora tavasszal hozzákezdhetnek a fészekrakáshoz.

A barkóscinege mozgása a cinegékre emlékeztet, miközben a nádszállakon ügyesen kapaszkodva, tornászva keresi az élelmét. Tavasztól ősziig elsősorban rovarevő. A nádasokban és vizes élőhelyeken a számára megfelelő méretű rovarokat, valamint azok lárváit és petéit fogyasztja, amelyeket a talajról, a vízről, vagy a növényekről szedget össze. A vizek és nádasok rendkívül gazdag rovarvilága bőséges táplálékot nyújt. Fogyaszt szúnyogokat, legyeket, lepkéket, poloskákat, kérészeket, szitakötőket és bogarakat egyaránt, valamint pókokat és kisebb csigákat is. Késő ősztől kora tavaszig kisebb-nagyobb csapatokban keresi táplálékát, amely ilyenkor többnyire növényi táplálékot, elsősorban a nád és a gyékény termését jelenti. Ezek magját gyakran a növények csúcsán kapaszkodva fogyasztja el úgy, hogy egyik lábával magához húzza a nádbokrétát. Fő tápláléka mellett számos, az élőhelyén előforduló növény magjait is összeszedi, így a csalán, a szittyó- és pázsitfűfajok, keserűfűvek.

Állandó madarunk, amely télen kisebb-nagyobb csapatokban kóborol. Az elmúlt évtizedek megfigyelései és gyűrzési adatai alapján kijelenthető, hogy a Kárpát-medence madarai állandónak tekinthetők. A legtöbb visszafogás a gyűrzés helyének öt kilométeres körzetén belülről származik. Ritkán, egyes példányok nagyobb távolságokra is elrepülhetnek, pl. az Alföldről a Fertő-tóra. Területhűségére jellemző, hogy kemény, elhúzódó teleken, és kitartó havazások során, amikor egy adott barkóscinege populáció nem ta-

lál elég táplálékot, képes nagyobb területekről is kipusztulni az éhezés miatt. Magyarországon az 1939-40-es évi szigorú tél következtében ritkult meg az állománya.

A barkóscinege védett madár, természetvédelmi értéke 50 000 Ft. Hazai állományát 5400–6300 párra becsülik a szakemberek, amely stabilnak mondható. A hideg, elhúzódó telek jelentősen visszavethetik állományát, de ezeket a nagy tojásszám és az évi többszöri költés miatt viszonylag hamar kiheveri.

Korai fészkelőként fontos fészkelőhelyeinek védelme. Ezekon a helyeken célszerű a nádgazdálkodás madárvédelmi érdekeket figyelembe vevő fenntartása, és a nádaratások február végi befejezése. Eredményes költését veszélyeztetik az elhúzódó nádaratások, valamint a tavaszi nádégetések. Költéséhez fontos, költőterületén a nádaratások során nagyobb területű többéves, úgynevezett avas nádfoltok és gyékényesek visszahagyása. Lényeges, hogy költőhelyein a fészkelési időszakban a vízszint ne ingadozzon.

Andrés Pál okl. erdőmérnök
Fotó: **Barkóczi Csaba**